

Коментарі
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
до зауважень, викладених у звіті експертної групи
«Про результати акредитаційної експертизи освітньої програми
50462 Право/Правознавство,

рівень вищої освіти Бакалавр, спеціальність 081 Право, заочна форма здобуття освіти

Київський національний університет імені Тараса Шевченка висловлює щирю подяку експертній групі за змістовну та продуктивну співпрацю в процесі здійснення експертизи ОП Право/Правознавство та високу оцінку її впровадження та ефективності. Висловлюємо вдячність експертам за високий професіоналізм, плідну співпрацю під час обговорення основних питань та висловлені рекомендації щодо покращення акредитованої освітньої програми. Разом із тим, хочемо надати певні пояснення для уточнення нашої позиції щодо окремих положень звіту.

Критерій	Звіт експертної групи	Коментар університету
Критерій 1. Цілі освітньої програми та програмні результати навчання	1. Рекомендація гаранту відображати у тексті ОП факт включення до складу робочої групи ОП зазначених у звіті самооцінювання стейкхолдерів у якості членів такої групи.	Київський національний університет імені Тараса Шевченка дякує експертній групі за аналіз ОП. Зауваження і рекомендації будуть опрацьовані та враховані в процесі реалізації ОП та її вдосконалення. Однак вважаємо за доцільне надати пояснення: Є різниця між авторами програми (розробниками) які власне й утворюють робочу групу і значною кількістю стейкхолдерів які висловлювали рекомендації і побажання. Зауважуємо, що на сьогодні нормативних вимог щодо участі всіх стейкхолдерів (їх ми маємо значну кількість) у розробці освітньої програми немає (і неможливо). Однак, зауваження, висловлені у рецензіях стейкхолдерів, були враховані у процесі підготовки освітньої програми. Про результати такого врахування нами зазначено у змісті звіту самооцінювання.
Критерій 2. Структура освітньої програми та її зміст.	1. ЕГ рекомендує керівництву ЗВО впровадити автоматизовану процедуру вибору ВК, що дозволить спростити доступ до процедури вибору, в т.ч. в умовах дистанційного формату навчання.	Київський національний університет імені Тараса Шевченка дякує за аналіз рівня доступу до освітньої програми. 1. Нам незрозумілий зміст рекомендації « <i>впровадити автоматизовану процедуру вибору ВК</i> ». Якщо вона дійсно автоматизована то у здобувачів немає свободи вибору – за них вибір робить штучний інтелект, як що ж мова йде про дистанційний вибір, то така можливість у студентів Університету є ще з 2016 року - через персональний електронний кабінет

Критерій	Звіт експертної групи	Коментар університету
	<p>2. ЕГ рекомендувала гаранту активно популяризувати та залучати здобувачів заочної форми здобуття вищої освіти до участі у заходах, зорієнтованих на набуття soft skills (за ініціативи МОН, Мініст, USAID, ОБСЄ тощо), в т.ч. й іноземною мовою, а результати такої участі зараховувати як результати, що отримані ними у неформальній освіті, створюючи тим самим додаткові передумови для розширення можливостей здобувачів.</p>	<p>у системі автоматизації освітнього діловодства Triton. Здобувачі освіти мають право на вільний вибір вибіркового блоків в процесі навчання. Перед початком процедури вибору ВБ, здобувачі знайомляться з майбутніми ВБ через проведення різного роду презентації, вебінари, онлайн семінари та інші види онлайн зустрічей. Це дає змогу в повній мірі зрозуміти цілі і зміст ВБ та полегшує вибір здобувачів. Якщо ж здобувач не хоче обирати запропоновані у програмі вибірково боки він може через той же персональний кабінет у системі Triton обрати будь-яку із дисциплін які викладаються за іншими програмами всіх спеціальностей за якими готує фахівців Університет.</p> <p>рішення щодо зарахування активностей здобувачів в якості результатів навчання за програмою згідно чинного законодавства можливе виключно за їх заявами, процедура і правила такого перезарахування визначені Положенням про валідацію і визнання результатів навчання, здобутих у процесі неформальної та/або інформальної освіти у програмах вищої та фахової перед вищої освіти Київського національного університету імені Тараса Шевченка (http://senate.univ.kiev.ua/p=2271). Звернень студентів за цей короткий період часу з приводу зарахування означеної участі студентів як результатів неформальної (або швидше навіть інформальної – оскільки заходи Мініст, USAID, ОБСЄ частіше відповідають за своїм змістом інформальній а не неформальній освіті) освіти не надходило.</p>
Критерій 3. Доступ до освітньої програми та визнання результатів навчання	<p>ЕГ рекомендовано гаранту ОП інформувати здобувачів заочної форми про навчання за програмами академічної мобільності та сприяти їх академічній мобільності. Недостатня увага приділяється процедурі визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти. ЕГ рекомендує адміністрації ЗВО активізувати роботу у цьому напрямі,</p>	<p>Київський національний університет імені Тараса Шевченка дякує за аналіз рівня доступу до освітньої програми, водночас, вважає за необхідне надати пояснення:</p> <p>1. Чинна нормативна база, яка регулює питання академічної мобільності (https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/599-2022-%D0%BF#Text) акцентує увагу на тому що правом на академічну мобільність володіють тільки студенти денної форми навчання. До того ж переважна більшість здобувачів освіти за ОПП поєднують трудову діяльність з навчанням і</p>

Критерій	Звіт експертної групи	Коментар університету
	<p>впровадити в освітній процес процедури, які забезпечать можливість врахування на ОП результатів навчання, отриманих у системі неформальної освіти; НПП популяризувати можливості отримання знань здобувачами у неформальній освіті, зокрема на освітніх платформах: Prometheus, Coursera, тощо; враховувати отримані результати навчання в ході поточного контролю та відображати в робочих програмах</p>	<p>участь у програмах мобільності для них може бути здійсненою твльки за згодою роботодавця. Звернень щодо участі у програмах академічної мобільності від здобувачів заочної форми навчання в не надходило.</p> <p>2. Законодавство про освіту не передбачає обов'язку ЗВО популяризувати неформальну освіту. Врахування результатів навчання результатів неформальної/інформальної освіти є альтернативною траєкторією здобувача, яку він має право обрати (а університет забезпечити – якщо ці результати відповідають програмним), але гарно спланована освітня програма має забезпечити досягнення цілей програми власними силами</p> <p>Здобувачі освіти мають право на визначення результатів неформальної освіти. Цим правом вони можуть скористатися лише за власним бажанням. В Університеті створені необхідні умови для реалізації цього права здобувачами. Діє Положення про валідацію і визнання результатів навчання, здобутих у процесі неформальної та/або інформальної освіти у програмах вищої та фахової перед вищої освіти Київського національного університету імені Тараса Шевченка (http://senate.univ.kiev.ua/p=2271);</p> <p>Тільки викладачі (оскільки саме вони, а не будь-які провайдери неформальної освіти відповідають за досягнення здобувачами освіти запланованих результатів освіти) мають визначати в своїх робочих програмах що саме і як саме може бути зараховано в межах дисципліни. Якщо здобувач освіти незадоволений тим що викладене в освітній програмі він може подати декларацію про попереднє неформальне (інформальне) навчання (див. додаток 1 до Положення про валідацію і визнання результатів навчання, здобутих у процесі неформальної та/або інформальної освіти у програмах вищої та фахової перед вищої освіти);</p> <p>Будь-яка освітня програма формальної освіти, яка не може досягти своїх цілей без примусу здобувачів здобувати неформальну освіту є неповноцінною;</p> <p>Відсутність практики врахування результатів навчання здобутих шляхом неформальної/інформальної освіти ніде в світі не вважається</p>

Критерій	Звіт експертної групи	Коментар університету
		недоліком програми (і в Україні також – про це неодноразово заявлялось на засідання Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти) – недоліком є незабезпечення якості освіти при такому визнанні.
Критерій 4. Навчання і викладання за освітньою програмою	<p>Гарантові належить приділити увагу повнішому забезпеченню ПРН4 і ПРН8 за рахунок обов'язкових ОК.</p> <p>Викладання на ОП могло б бути вагомо покращене завдяки запровадженню директором Інституту права інституційно забезпеченого віртуального освітнього середовища та автоматизованої системи управління навчальним процесом. Навчально-методичному відділу рекомендовано розглянути питання можливості запозичення позитивного досвіду вітчизняних та зарубіжних освітніх правничих шкіл (із збереженням автономії ЗВО) стосовно запровадження силабусів ОК із одночасним усуненням неточностей й невизначеностей, що наявні в робочих програмах. Керівництву Інституту рекомендовано забезпечити студентам доступ до повнотекстових спеціалізованих гуманітарних та правничих міжнародних електронних бібліотек (колекцій, баз даних).</p>	<p>Університет дякує за проведений аналіз та оцінку механізму навчання та викладання за ОП, проте на окремі з них хотіли б надати пояснення:</p> <p>1) Наголошуємо, що ПРН 4 передбачено у 14 ОК із 31 (наприклад, історія держави і права зарубіжних країн, кримінальне, адміністративне, фінансове, трудове право, адміністративне судочинство та ін.); ПРН 8 передбачено у 3-х ОК (Конституційне право, історія правової та державницької думки, практика).</p> <p>2) Автоматизована система управління навчального процесу забезпечується системою автоматизації діловодства освітнього процесу Triton.</p> <p>3) Силабуси не передбачені чинною нормативною базою і їх запровадження на додачу до обов'язкової робочої програми навчальної дисципліни призведе з збільшення паперово-бюрократичного тиску викладачів. Більш ефективним є створення навчально-методичних комплексів по ОК, які конкретизують теми лекцій та містять завдання семінарських занять із списками рекомендованих для підготовки джерел. Позитивний досвід інших закладів врахований в процесі створення навчально-методичних матеріалів та організації освітнього процесу. Ці заклади перераховані у звіті самооцінювання ОП. Затверджений в Університеті формат робочих програм навчальних дисциплін (http://nmc.univ.kiev.ua/docs/Dod5_rob_prog.pdf, http://nmc.univ.kiev.ua/docs/Dod6_Instr_rob_prog.pdf) розроблявся на основі вивчення досвіду і документів університетів-партнерів з Німеччини та Великої Британії, і враховує змістовне наповнення силабусів якими вони користуються. Жодної потреби запроваджувати силабуси університет не бачить.</p>

Критерій	Звіт експертної групи	Коментар університету
		<p>4) Університет забезпечує доступ до великої кількості міжнародних електронних бібліотек, у тому числі гуманітарних і правничих, з внутрішньої мережі Університету. Доступ до них з поза меж Університету суперечить укладеним угодам.</p>
<p>Критерій 5. Контрольні заходи, оцінювання здобувачів вищої освіти та академічна доброчесність</p>	<p>Гарантові та НПП слід звернути увагу на відповідність контрольних заходів ПРН, які перевіряються, зокрема в контексті доречності теоретично зорієнтованих іспитів в якості підсумкового контролю з прикладних галузевих дисциплін. НПП рекомендовано усунути двозначності в робочих програмах щодо підсумкових форм контролю за ОК. Гарантові рекомендовано визначитися із ПРН, які перевіряються під час підсумкової атестації та узгодити формат цієї атестації із відповідними ПРН. Керівництву інституту рекомендовано інституційно забезпечити перевірку не лише підсумкових кваліфікаційних робіт, але й інших студентських робіт.</p>	<p>Дякуємо за аналіз та оцінку контрольних заходів, оцінювання здобувачів вищої освіти та академічної доброчесності. На деякі зауваження хочемо надати пояснення.</p> <p>1) Іспит є універсальним засобом підсумкового контролю, зорієнтованість якого на перевірку фактологічних знань, знання теоретичних основ чи наявності практичних вмінь тощо досягається модифікацією формату завдань (тести, відкриті відповіді, задачі, конструювання алгоритму виконання дій тощо). Вважаємо що для оцінювання знань з прикладних галузевих дисциплін цього в більшості випадків достатньо. Інші знання і вміння зазвичай перевіряються (оцінюються) під час семестру (і там можна використати той інструментарій який важко вписати в процедуру підсумкового оцінювання (інтерв'ю, дискусія, спостереження, симуляція, портфоліо тощо).</p> <p>2) З огляду на те, що Робочі навчальні програми розраховані на on-line навчання, з них передбачені форми контролю в on-line, of-line та on-line асинхронному режимах.</p> <p>3) При підсумковій атестації чітко передбачені ПРН, які перевіряються під час підсумкової атестації. Мова іде про ПРН 6, ПРН 10, ПРН 12, ПРН 19, ПРН 20. Вони ж відображаються у робочих навчальних програмах.</p> <p>4) Підсумкові кваліфікаційні роботи на ОР Бакалавр не передбачені. За відповідність принципу доброчесності тез наукових доповідей відповідальність несуть наукові керівники. Наукові статті перевіряються редакціями відповідних наукових видань. Більше того, у змісті Положення про систему плагіату виявлення та запобігання академічному плагіату у Київському національному університеті імені Тараса</p>

Критерій	Звіт експертної групи	Коментар університету
		Шевченка (http://senate.univ.kiev.ua/?p=1352) чітко передбачені види робіт, які повинні перевірятись на плагіат. Роботи перевіряються також за допомогою загальнодоступних платформ, зазначених на сайті (www.osvita.ua).
Критерій 6. Людські ресурси	З метою підвищення ефективності та результативності професійної діяльності НПП, забезпечення прозорості та об'єктивності оцінювання діяльності, забезпечення здорової конкуренції та підвищення мотивації праці НПП рекомендовано розробити та впровадити Положення про рейтингування НПП до початку 2023 - 2024 навчального року. ЕГ рекомендувала гаранту, НПП розширити співпрацю та активізувати діяльність щодо залучення до аудиторних занять з різних навчальних дисциплін ОП іноземних фахівців, міжнародних експертів, викладачів іноземних університетів – партнерів. З метою інтеграції освітнього процесу України у європейський освітній простір, підготовки конкурентоспроможних фахівців у сфері права, здатних застосовувати Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, а також прецедентну практику Європейського суду з прав людини, запровадити проведення майстер-класів іноземною мовою у 2023 - 2024 н.	<p>Дякуємо за аналіз та оцінку Критерію 6. Людські ресурси та висловлені зауваження. На деякі з них надаємо пояснення:</p> <p>1) Щорічне рейтингове оцінювання НПП в Університеті проводиться, про що експерти були проінформовані, зокрема було описано визначення переможців у номінації «кращий викладач року». Університет застосовує як матеріальне заохочення викладачів (преміювання), так і заохочення відповідними відзнаками – подяками, грамотами, дипломами. У рейтингуванні викладачів в ННІ права бере участь студентський парламент, який проводить анонімне опитування.</p> <p>2) На нашу думку, формування юриста-правознавця передбачає необхідність солідної теоретичної підготовки, що може бути забезпечено професійними викладачами, які забезпечують підготовку спеціалістів у сфері національного законодавства, з якого у іноземних викладачі рідко коли є достатній рівень знань. Залучення іноземних фахівців раціональне для опанування результатів навчання які не залежать від національного контексту, і ми вважаємо, що існуюче їх залучення на етапі підготовки ОР Бакалавр є достатнім.</p> <p>3) Прецедентна практика ЄСПЛ достатньою мірою вивчається в процесі викладання таких обов'язкових компонентів як конституційне право, кримінальне право, цивільне право, господарське право, трудове право, аграрне право, екологічне право, а також в процесі опанування всіх процесуальних дисциплін. Ними передбачено спеціальні теми з цього питання. Достатньо розвинутою є практика організації майстер-класів, які забезпечуються заступником директора Навчально-наукового інституту права Євгеном Герасименком та кафедрами нотаріального, виконавчого процесу та адвокатури, прокуратури, судоустрою, цивільного процесу, економічного права та економічного судочинства,</p>

Критерій	Звіт експертної групи	Коментар університету
Критерій 7. Освітнє середовище та матеріальні ресурси	<p>Сайт Навчально-наукового інституту права та деканату є недостатнім чином наповненим для своєчасного отримання здобувачами вищої освіти необхідної інформації, містить неактуальний розклад або взагалі не містить розкладу навчальних занять для окремих курсів, налічує розділи, де відсутня інформація, або ті, зміст яких не відповідає назві розділу. З урахування цього, експертна група рекомендує гаранту освітньої програми, керівництву Навчально-наукового інституту права, особам, відповідальним за наповнення й оновлення веб-сайту структурного підрозділу, своєчасно розміщувати у відповідних розділах ресурсу коректну й достовірну інформацію, необхідну для здійснення освітньої діяльності за освітньою програмою. Результати опитування здобувачів вищої освіти щодо поінформованості про процедури й правила вирішення конфліктних ситуацій свідчать про те, що третина таких стейкхолдерів не обізнані з відповідними правилами та процедурами. У зв'язку з цим, експертна група рекомендує гаранту освітньої програми, науково-педагогічним працівникам, керівництву Навчально-наукового інституту права посилити інформаційно-роз'яснювальну роботу серед здобувачів для більш повного й широкого їх</p>	<p>кримінально-правової політики та кримінального права, кримінального процесу та криміналістики.</p> <p>Дякуємо експертній групі за аналіз та оцінку функціонування ОП. Запропоновані рекомендації будуть враховані в процесі вдосконалення ОП. Однак, на окремі зауваження потребують пояснень:</p> <p>1) недоліки, пов'язані із наповненням сайту Університету, викликані зміною адміністратора. Тривалий час інститут не міг підшукати спеціаліста, однак зараз новий співробітник посилено працює над заповненням сайту необхідною інформацією.</p> <p>2) інформація щодо існуючих правил і процедур вирішення конфліктних ситуацій в Університеті доводиться до відома студентів кураторами груп від викладачів та студентів, студентським парламентом. Нормативні документи, що регламентують процес вирішення конфліктних ситуацій розміщені на сайті Університету. Однак, практика звернення учасників освітнього процесу до відповідних університетських структур відсутня. Всю необхідну інформацію з цього питання студенти можуть отримати також в Електронній приймальні університету, розміщеній на офіційному сайті Київського національного університету імені Тараса Шевченка (https:// office.knu.ua/Home/rules).</p>

Критерій	Звіт експертної групи	Коментар університету
	<p>ознайомлення з існуючими в університеті правилами та процедурами вирішення конфліктних ситуацій.</p> <p>1) Сайт Інституту є недостатнім чином наповненим для своєчасного отримання здобувачами освіти необхідної інформації, міститься розділ, де відсутня інформація та є інформація, що не відповідає назві розділу;</p> <p>2) Рекомендація посилити інформаційно-роз'яснювальну роботу серед здобувачів щодо існуючих правил і процедур вирішення конфліктних ситуацій.</p>	
<p>Рівень 8. Внутрішнє забезпечення якості освітньої програми</p>	<p>Університетом не враховано зауваження та пропозиції, сформульовані під час акредитації освітньої програми третього рівня вищої освіти за спеціальністю «Право», що також реалізується на базі Навчально-наукового інституту права, в частині необхідності наповнення веб-сайту відповідного структурного підрозділу, зазначення на такому сайті інформації про розміщення для обговорення проекту освітньої програми перед її затвердженням. З урахуванням цього, експертна група рекомендує гаранту освітньої програми, керівництву Навчально-наукового інституту права враховувати рекомендації та пропозиції, сформульовані під час акредитації інших освітніх програм, зокрема тих, що реалізуються на базі відповідного структурного підрозділу та можуть містити</p>	<p>Дякуємо за здійснений аналіз та оцінку функціонування внутрішнього забезпечення якості освітньої програми. Однак на деякі з них ми хотіли б надати пояснення:</p> <p>1) Університет уважно вивчив зауваження і рекомендації надані при акредитації програми третього рівня вищої освіти спеціальності 081 Право викладені як у звіті ЕГ так і у висновку ГЕР і своєчасно дав на них свої відповіді і коментарі (див. відповідно: https://knu.ua/pdfs/official/accreditation/081/37124-Response-to-the-expert-group-report.pdf, https://knu.ua/pdfs/official/accreditation/081/37124-Comment-to-the-opinion-of-the-branch-expert-council.pdf). В цих відповідях і коментарях Університет висловив аргументовану незгоду з частиною зауважень і рекомендацій висловлених в цих висновках, зокрема і стосовно «розміщення для обговорення проекту освітньої програми перед її затвердженням», а саме: «інформація про проект освітньо-наукової програми на офіційному веб-сайті навчального закладу відсутня» не має змістовного наповнення: на сайті дійсно немає інформації про проект оскільки новий проект ще не розроблено, а на час формування діючої програми відповідної норми про оприлюднення проекту програми ще не було (вона була вперше зафіксована у наказі Міністерства освіти і науки у серпні 2019 року).»</p>

Критерій	Звіт експертної групи	Коментар університету
	<p>рекомендації щодо усунення недоліків інституційного характеру</p>	<p>Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти оцінивши сформульовані в результаті акредитації ОП третього рівня вищої освіти пропозиції і зауваження, а також відповіді і коментарі Університету прийняло рішення про акредитацію програми і рекомендувало Університету <i>«взяти до уваги рекомендації щодо усунення недоліків та подальшого удосконалення освітньої програми, викладені у звіті експертної групи та експертному висновку ГЕР»</i>.</p> <p>Всі зауваження і пропозиції які стосуються програм першого рівня вищої освіти і базувалися на чинному законодавстві університетом враховано.</p> <p>1) Стосовно цієї програми, то її проект своєчасно, перед затвердженням був розміщений на веб сайті Інституту, однак, після внесення відповідних змін і доповнень та прийняття освітньої програми проект було знято із веб сайту. Законодавча вимога щодо збереження проекту ОП на сайті після її затвердження відсутня. Додатково зазначимо, що нормальною практикою ЗВО Європи є зняття із сайтів проектів програм після їх затвердження (або перенесення до спеціального архіву).</p>
<p>Рівень 9. Прозорість та публічність</p>	<p>1) Необхідність не пізніше, ніж за місяць до затвердження ОП оприлюднити проект на офіційному сайті Університету.</p> <p>2) Необхідність перед початком відповідного навчального семестру своєчасно розміщувати інформацію про освітні компоненти та їх робочі програми та офіційному сайті Університету.</p>	<p>Дякуємо експертній групі за здійснений аналіз та оцінку ОП за критерієм її прозорості та публічності. Водночас зазначимо:</p> <p>1) Проект освітньої програми був вчасно розміщений на сайті https://law.knu.ua/ua/osvitnia-prohrama-bakalavrat. Однак, після прийняття ОП Проект був знятий;</p> <p>2) У зв'язку з тим, відбувався процес виправлення помилок на сайті університету, проводились відповідні технічні роботи, що зумовило перезавантаження файлів ОП, таким чином останні версії файлів з ОП були завантажені пізніше. При цьому наголошуємо, що файли ОП були завантажені вчасно і інформація до здобувачів була теж вчасно надана для ознайомлення.</p>